

Luokka vailla tietoisuutta

HARRI MELIN

Pisan *Scuola Normale Superiore*lla on Firenzessä vireä kampus, jota vetää monille suomalaisillekin tuttu politologian professori Donatella della Porta. Marraskuun puolivälissä della Porta järjesti jatko-opiskelijoiheen kaksipäiväisen seminaarin yhteiskuntaluokista otsikolla ”Class without Consciousness – The Politics of Fragmented Class Identities”. Seminaari rakentui kahdesta yleisesitelmästä ja runsaasta 20 työryhmälustuksesta. Työryhmiä oli kaksi rinnakkaisista. Alustukset oli tehty niin, että kussakin kirjoittajina oli sekä jatko-opiskelijoita että heidän ohjaajiaan. Seminaariin osallistui runsaat 50 yhteiskuntatieteilijää eri puolilta Eurooppaa.

Oman esitelmänsä della Porta halusi omistaa huhtikuussa kuolleelle sosiologian professori Alessandro Pizzornolle, joka oli merkittävä yhteiskuntaluokkien ja yhteiskunnallisten liikkeiden tutkija. Pizzorno oli erityisen kiinnostunut ammattiyhdistysliikkeestä. Hän peräänkuulutti dynaamista lähestymistapaa yhteiskunnallisten liikkeiden tutkimuksessa. Yhteiskunnallisten protestien syklit vaihtelevat. Joskus tutkijat olettavat, että ollaan vallankumouksen kynnyksellä, kuten 1960-luvun lopussa. Toisinaan taas väitetään, että luokkakonflikti ja yhteiskuntaluokat ovat kuolleet. della Porta keho-

ti kuulijoita hylkäämään metodologisen nationalismin ja katsoomaan Euroopan ulkopuolelle. Hong Kongin, Libanonin ja Chilen liikehdinnoissa on kyse erilaisista asioista, mutta myös yhteiskuntaluokka on niissä vahvasti läsnä.

della Portan mukaan yhteiskunnallisissa kamppailuissa on yhä tärkeämmällä sijalla tunnustuksen (*recognition*) vaatiminen. Sitä haetaan mobilisoimalla symboleja. Kollektiivista toimintaa rakennetaan tunnustuksen kehien varaan. Italian kokemukset osoittavat, että työläisaktiivisuudessa kaikkein radikaaleimpia ovat uudet ryhmät, joilla on vain vähän kokemuksia työmarkkinoista. Heiltä puuttuu pitkään jatkunut integraatio sekä työpaikkaan että ammattiyhdistyksiin. Pizzarno huomautti jo 1970-luvulla, että uudet ryhmät, jotka eivät koe tulleen edustetuksi olemassa olevassa järjestelmässä ilmaisevat tavalla tai toisella kollektiivisen tahtonsa tulla kuulluksi. della Porta kehottikin sosiologeja katsomaan yhteiskunnan reunoilla tapahtuvaan liikehdintään. Siksi on tärkeää tutkia luokkaliikkeitä ja tietoisuutta. Luokkarakenteen tutkimus ei ole sinällään kiinnostavaa, kiinnostavaa on tutkia tietoisuutta toiminnassa.

Toisen pääalustuksen piti Ber-

genin yliopiston antropologian professori Don Kalb, joka puhui yhteiskuntaluokan antropologiasta. Hän aloitti toteamalla, että antropologit eivät ole lainkaan tutkineet teollisuustyöväestöä. Samalla hän nosti esiin sen, että viimeisten 150 vuoden aikana vain porvaristolla on ollut vahva luokkatietoisuus ja porvaristo on ollut ainoa luokka, joka on organisoinut vaikuttavalla tavalla. Nyt eurooppalainen liberaali kapitalismi on peloissaan. Sitä uhkaavat ilmastokriisi, autoritääriäinen populismi, siirtolaisuus ja kasvavat työväenluokat Aasiassa ja Afrikassa.

Kalbin mukaan elämme maailmassa, josta kansallisvaltiot eivät suinkaan ole vielä kadonneet. Niillä on merkittäviä instituutioita, jotka sitovat ihmisiä paikkaan. Yhteiskunnallinen liikehdintä oli vuoden 2008 kriisin jälkeen globaalia, mutta nyt tilanne on toinen. Valtiot keskittyvät itseensä, ja näin nationalistisen populismin on ollut mahdollista kasvaa, etenkin kun vasemmistolla ei ole ollut tarjota mitään uusia aloitteita.

Kalb erotti Marxin hengesä vain kaksi yhteiskuntaluokkaa: porvariston ja työväenluokan. Hänelle luokka tarkoittaa sosiaalisten suhteitten kokonaisuutta, jossa uusinamme itsemme päivittäin. Kalbin mukaan vallankumouksellinen tilanne syntyy

vasta sitten, kun keskiluokaksi kutsutut ryhmät ymmärtävät olevansa osa alistettua työväenluokkaa. Siksi yhteiskuntatieteilijöiden pitäisikin tutkia arjen verkostoja ja arjen uusintamista.

Työryhmissä erottui kaksi vahvaa teemaa. Yhtäältä nuorten

tutkijoiden kiinnostus kohdistui oikeistopopulistiseen liikehdintään Euroopassa ja siinä erityisesti uusiin EU-maihin. Toinen suosittu teema koski luokkatietoisuuden ja luokkaliikkeiden synnyn edellytyksiä nykyisen talouskriisin oloissa.

Jotkut tutkijat ovat väittäneet, että yhteiskuntaluokka on kuollut. Jos Firenzessä koolla olleita nuoria – ja vähän vanhempiakin – tutkijoita on uskominen, puheet luokan kuolemasta ovat kovasti liioiteltuja.

Romaani Sylvi Kekkosesta

JARKKO ESKOLA

Johanna Venhon *Ensimmäisen nainen* on huikea kirja Sylvi Kekkosesta (o.s. Uino s. 1900), papin tyttärestä, jonka elämä risteytyy työpaikkarakkauden kautta Urho Kekkoseseen Suomen itsenäisyyden ensimmäisinä vuosina. Kirjailija uskaltautuu herkälle ja vaikealle tielle pyrkiesään rohkeasti tulkitsemaan tasavallan presidentin puolison henkilökohtaisia muistoja, ajatuksia ja pohdintoja omasta roolistaan ja sen asettamista rajoituksista, suhteestaan maan ykkösmieheen, avioliittoonsa, äitiyteensä, naiseuteensa, riittävyyteensä kaikissa elämänsä rooleissa.

Luin kirjan lähes yhteen menoon. Lukiessani ihailin kirjailijan kykyä ja tapaa rakentaa kirja ja sen tematiikka intellektuaaliseen kuvitteelliseen vuoropuheluun äskettäin kuolleen ystävänsä, kirjailijatoverinsa Marja-Liisa Vartion kanssa. Ajallisesti ja paikallisesti romaanin tapahtumat sidotaan vuoteen 1966, Kekkosien toiseen virkakauteen, paikallisesti Kekkosten omaan lomapaikkaan Katermaan Uudemaan Suomusjärvelle.

Elokuinen matka Katermaan sujuu kuningatar Elisabethin lahjoittamalla Mini Morriksella. Sylvi on kuusikymppisenä saanut ajokortin, ja kaasujalka on herkkä ja ajoain painavakin. Matkatavarana ovat vain Esterin, kotihengettären, antamat eväät, takapenkillä koira Isa ja kassi, jossa ovat nuoruuden päiväkirjat. Sylvi Kekkonen on 66-vuotias, useita kirjoja julkaissut kirjailija, mutta elänyt vahvan poliittikomiehensä varjossa. Se varjo on ollut kahle koko elämälle. On aika pysähtyä ja pohtia mennyttä ja mieltä tulevaakin...

Päiväkirjat muistuttavat lapsuudesta, nuoruudesta, elämästä Laatokan Karjalassa, jossa isä oli kirkkoherrana. Sylvi oli rohkea tyttö, joka nousi jo 8-vuotiaana Mustan, heidän oman hevosen, selkään, ei pelännyt ja ratsasti rohkeasti. Sylvi oli isän tyttö, äitiin ei voinut turvautua. Äiti oli järjestyksen ihminen, aina kiireinen, suukin oli jo muuttunut viivaksi. Hänellä ei ollut aikaa. Nuoruus loppuu isä kuollessa ja Sylvin ollessa vasta 16-vuotias. Kaksi vuotta myö-

Johanna Venho
Ensimmäinen nainen
WSOY, 2019

hemmin alkaa sisällisota kauheuksineen. 18-vuotiaana Sylvi jo hoitaa Helsingissä Mehiläisessä vaikeasti haavoittuneita. Haavat tästä kokemuksesta jäävät sieluun ja purkautuvat myöhemmin kirjallisena tuotoksena.

Helsingissä Sylvi kokee olevansa junantuoma:

”Hän on maalainen, vanhan maailman ihminen. Väistyvää lajia nyt, kun aika sykkii uutta ja maailma muuttuu. Ihmiset hinkuvat navettojen lannanlemun ja peltojen mutapaakkujen keskeltä kaupunkiin. Mutta minä vain kaipaen maalle, olen vasta-virtaankulkija. Maaseutu on la sillinen kylmää kaivovettä hellepäivänä, lypsylämmän maito ennen nukkumaanmeno. Oman lampaan villasta karstattu lanka, omin käsin kudotut harmaat villasukat”, Venho kuvaa Sylviä.

Olisiko tässä sitä kuvaa maalaisuudesta, joka yhdisti maa-